СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНКЛЮЗИВНА ПЕДАГОГІКА»

Демченко Ірина Іванівна,

докторант Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

На сучасному етапі розвитку суспільства активно впроваджується система інклюзивної освіти, до якої кожному громадянину, незалежно від його соціального статусу, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має забезпечуватися справедливий доступ. Реалізація цієї стратегічної мети залежить від якості підготовки майбутнього педагога до виконання своїх професійних функцій. Тому однією з найактуальніших проблем сьогодення постає оновлення змісту, форм, методів, засобів і технологій навчання і виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів з урахуванням тенденції освітньої інклюзії.

Головним завданням освітньої інклюзії є відгук на широкий спектр потреб дітей у шкільному середовищі та за його межами. Як слушно зазначає В. Синьов, в її основу доцільно покласти ідеологію заперечення будь-якої дискримінації дітей. На переконання вченого-педагога, побудова інклюзивної освітньої системи ґрунтується на засадах надання рівного доступу всім категоріям дітей до навчання в загальноосвітніх закладах, створення відповідних умов для цього, забезпечення їхнього права розвиватися в родинному оточенні й мати доступ до всіх ресурсів місцевої спільноти, залучення батьків до навчального процесу як, розроблення навчальних програм на основі особистісно орієнтованого та індивідуального підходів, залучення додаткових ресурсів для забезпечення особливих освітніх потреб дитини, використання результатів сучасних досліджень та практики впровадження інклюзивної моделі навчання, реалізація командного підходу в навчанні й вихованні [4, с. 6–11].

Незважаючи на те, що в тезаурусі загальної, соціальної та спеціальної педагогіки немає поняття «інклюзивна педагогіка», виникає нагальна потреба

визначити й обґрунтувати його. Це зумовлено тим, що інклюзивне навчання нероздільне з виховним процесом а розвитком особистості. Отже, звернемося до сутності понять, «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання» та «інклюзивне виховання».

Слово «інклюзія» запозичене з англійської мови (inclusion). Воно означає залучення або приєднання. Провідний учений України в галузі корекційної педагогіки А. Колупаєва дефініцію інклюзивної освіти трактує як «об'єднану освітню систему з надання належної освіти всім учням; повне залучення дітей із відмінними здібностями в різні аспекти шкільної освіти, які є доступними для інших дітей» [3, с. 306]. Як бачимо, ця категорія позначає освітній аспект, що належить педагогічній галузі знань, спрямованої на підвищення рівня освіченості кожного громадянина України, подолання ізоляції осіб з обмеженими можливостями та забезпечення їх рівними правами.

В Інтернет-виданні «Вікіпедія» поняття «інклюзивне навчання» трактується як «система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу». Також наголошено, що з метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство із громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами [2].

У Концепції розвитку інклюзивної освіти (Наказ МОН від 01.10.2010 р., № 912) зазначено, що інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. У цьому документі наголошується, що інклюзивна

освіта в Україні має запроваджуватися, починаючи з дошкільних навчальних закладів, де провідною є виховна діяльність.

Відтак, слід звернути увагу на поняття інклюзивного виховання, котре в публікації В. Бойко трактується як «цілеспрямований розвиток кожної зростаючої особистості, незалежно від рівня психофізичного розвитку, як неповторної людської індивідуальності в умовах інклюзивного суспільства» [1, с. 8]. Однак це визначення неповне. На нашу думку, інклюзивне виховання – це діяльність, яка відбувається в різних ситуаціях взаємодії педагога й вихованців у процесі психолого-педагогічного та соціального супроводу їхньої навчальної, ігрової, трудової, дозвільної та інших видів активності й спілкування з метою розвитку особистості чи окремих індивідуальних якостей кожного члена групи або класу, у складі яких є діти з особливими освітніми потребами.

Оскільки педагогіка усталено тлумачиться як наука про спеціально організовану цілеспрямовану й систематичну діяльність із формування людини та про зміст, форми і методи виховання, освіту і навчання, то розглянуті вище поняття складають основу інклюзивної педагогіки. Обґрунтованість нашої позиції полягає в тому, що згідно з галузями конструктивної діяльності людини (мистецтво, спорт, медицина тощо) та з віковими й особистісними особливостями її розвитку, до структури педагогіки належать мистецька, спортивна, військова, медична, соціальна, корекційна, реабілітаційна та інші її різновиди. Вони виникли через необхідність диференціації дидактичної та виховної специфіки освіти різних категорій суб’єктів педагогічного процесу. Нині їм також властива інклюзія. Відтак є підстави виокремити нову універсальну галузь знань – інклюзивну педагогіку, під якою ми розуміємо теорію і практику навчання і виховання осіб з різним рівнем психофізичного розвитку, педагогічно занедбаних та соціально-вразливих категорій, залучених до сумісного навчально-виховного процесу в системах неперервної загальної та професійної освіти.

Об’єктом інклюзивної педагогіки виступає особистість людини з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому середовищі як соціокультурний та педагогічний феномен. А предметом – навчання, виховання, розвиток дітей і молоді в умовах інклюзивної освіти.

Отже, інклюзивна педагогіка – це новітня галузь знань теорії і практики спільного навчання й виховання дітей та молоді з особливими освітніми потребами зі своїми ровесниками з типовим розвитком у загальноосвітніх та професійних закладах освіти в аудиторних та позааудиторних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В. О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження / В. О. Бойко // Накові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – № 4. – С. 7–11.
2. Інклюзивне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org.
3. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А. А. – К.: «А.С.К.», 2012. – 308 с.
4. Синьов В. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 6–11.